

Viktorija Pečnikar Oblak,
Damir Karpljuk, Mateja Videmšek

Inkluzivni judo in etika vključevanja športnikov s posebnimi potrebami v običajne športne sredine

Izvleček

Vključevanje športnikov s posebnimi potrebami se spodbuja na mnogih ravneh. Na deklarativni ravni je utemeljeno predvsem v sloganu »šport za vse«. V pomembnih dokumentih lahko izpostavimo Belo knjigo v športu Komisije evropskih skupnosti, Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji 2014-2023 ter Akcijski program za invalide 2014-2021. V praksi kljub temu najdemo malo športnih klubov, ki v svojo dejavnost enakovredno vključujejo športnike s posebnimi potrebami. Inkluzivni judo v Sloveniji deluje že prek dvajset let in je primer dobre prakse juda za vse. Etika borilnih športov bazira na pojmu spoštovanja in zato predstavlja spodbudno okolje za inkluzijo. V članku pojasnimo pojem inkluzije v športu. Podajamo tudi smernice za razvoj inkluzije na podlagi dosedanjih izkušenj v slovenskem judu.

Ključne besede: šport za vse, etika borilnih športov, inkluzivni judo, športniki s posebnimi potrebami, raznolike sposobnosti, inkluzija, športni klubi, enake možnosti.

Foto: arhiv Judo kluba Sokol

Inclusive judo and the ethics of involving athletes with special needs in the regular sports environment

Abstract

The inclusion of athletes with special needs is promoted at many levels. At the declarative level, it is justified in the slogan "Sport for All", in a document from the European Commission called White Paper on Sport, in the National Sport Program 2014–2023, in the Disabled Action Program 2014–2021 and the like. In practice, we find only a few sports clubs that involve athletes with special needs. The inclusive judo in Slovenia has been in operation for over twenty years and is an example of good practice of "Judo for All". The ethics of martial arts is based on the notion of respect and therefore represents a stimulating environment for inclusion. In the article, we clarify the concept of inclusion in sport. We also provide guidelines for the development of inclusion based on previous experience in the Slovenian judo.

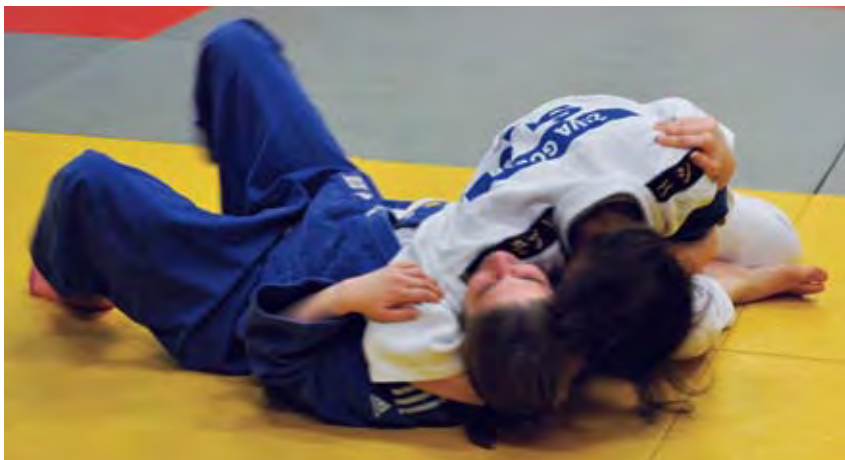
Key words: sport for all, ethics of martial arts, inclusive judo, athletes with special needs, diverse abilities, inclusion, sports clubs, equal opportunities.

■ Uvod

Tako v strokovni literaturi kot v nacionalnih in svetovnih dokumentih (ustave, konvencije, zakoni in programi) najdemo mnogo pozitivnih usmeritev za enakopravno in enakovredno vključevanje segregiranih skupin. Veliko je že narejenega na področju integracije v šole, opozarjanja na potrebo po podpornem zaposlovanju namesto zaščitne zaposlitve in različnih oblik integracije na vseh življenjskih področjih.

Šport je pomemben segment, skozi katerega se lahko osebe s posebnimi potrebami oziroma raznolikimi sposobnostmi enakovredno vključujejo v družbo in si pridobivajo družbeno priznanje. Namesto konceptov ljudi z oviranostmi ali s posebnimi potrebami, ki ohranjajo segregacijski (ločevalni), pa tudi manjvrednostni učinek poimenovanja ljudi (KidsMetter, 2017), bomo mestoma uporabili vključevalni koncept "oseb z raznolikimi sposobnostmi", ki temelji na sposobnostih (Diverse Abilities, 2018).

Z vključevanjem pripadnikov segregiranih skupin v športna društva se večajo možnosti za njihovo inkluzijo v družbo. V *Smernicah za šport in rekreacijo invalidov* je zapisano: »Vključenost športnikov invalidov v društvo pomaga premagovati predsodke in strahove pred to populacijo, ki so predvsem posledica nepoznavanja življenja invalidov zaradi njihove socialne izoliranosti, kar velja tako za otroke kot tudi odrasle. Spodbuja tudi medsebojno druženje in spoznavanje na društvenih prireditvah, kar pomeni polnopravno socializacijo invalidov. Za društvo oziroma ponudnika športa in rekreacije to v končni fazi pomeni boljšo podobo v okolju v katerem se nahaja, saj preko raznovrstnosti programov

Judo borba s prilagojenimi pravili inkluzivnega juda z začetnim položajem sede.
Foto: arhiv Judo kluba Sokol

skrbi za dobrobit celotne populacije» (Mi-horko, Štrumbelj, Čander, Cimerman Sitar, 2014, str. 6).

Naš cilj je, da osvetlimo pomen in opredelimo doseg obstoječega enakovrednega vključevanja, inkluzije judoistov z motnjo v duševnem razvoju, judoistov z ADHD motnjami, judoistov s težavami v duševnem zdravju, judoistov s paralizo in drugih judoistov, ki se srečujejo z različnimi psiho-fizičnimi izzivi, a se ukvarjajo s športom v običajni športni sredini, v športnem klubu in ne v specializirani invalidski organizaciji.

■ Poimenovanje športnikov s posebnimi potrebami

Izhajamo iz stališča, da imamo vsi ljudje določene posebne potrebe in različne psiho-

fizične sposobnosti. Te osebne lastnosti in fizična stanja lahko v spodbudnem okolju prek interakcije z drugimi nadgrajujemo in tako oblikujemo bolj etično družbo, pri čemer se zavedamo, da morata družba in politika poskrbeti za ustrezne okoliščine.

Da bi poudarili moči in sposobnosti športnikov judoistov ne glede na njihovo oviranost, bomo uporabljali besedne zveze, ki se vse bolj uveljavljajo tudi v svetu. Namesto invalidi (ang. »invalid« pomeni neveljaven), hendikepirani (ang. »handy cap« pomeni prosjaka), športniki s posebnimi potrebami (te imamo vsi ljudje), bomo uporabljali besedno zvezo judoisti z raznolikimi sposobnostmi. V tuji literaturi se vse bolj uveljavlja besedna zveza »athletes with additional needs« (KidsMatter, 2017), kar bi lahko prevedli kot »športniki z dodatnimi potrebami« ali »athletes with diverse abilities«, kar bi pomenilo »športniki z raznolikimi sposobnostmi«, kar še bolj utrjuje pozitivne vidike posame-

Prvo državno prvenstvo inkluzivnega juda – 1. Festival juda za vse Jožeta Škrabe 15. 4. 2017.
Foto: arhiv Judo kluba Sokol

znika (Diverse Abilities, 2018). Kadar so ljudje del običajnih športnih sredin govorimo v prvi vrsti o športnikih. Po načelih normalizacije (Brandon, 1990) in enake obravnave se bolezen ali stanje pri športniku izpostavlja šele tedaj, ko ga to ovira pri nadaljnjem športnem udejstvovanju.

Po socialnem modelu definicije oseb z oviranostjo (angl. »persons with disabilities«), ki je bila sprejeta s strani Združenih narodov (ZN) in Evropske skupnosti, gre za koncept, ki se nenehno razvija. V YHD – Društvu za teorijo in kulturo hendikepa so besedo invalidi, ki v prevodu pomeni nemočni, nezmožni, neveljavni ali nesposobni zamenjali z besedo hendikepirani ali ovirani. V Konvenciji ZN o pravicah oseb z oviranostjo prvi člen pravi, da so to »ljudje z dolgotrajnimi telesnimi, duševnimi, intelektualnimi ali senzoričnimi okvarami, ki jih v povezavi z različnimi ovirami lahko omejujejo, da bi enako kot drugi polno in učinkovito sodelovali v družbi«. Zaviršek (2000) v knjigi *Hendikep kot kulturna travma* opozarja na številne pasti in dileme v povezavi z uporabo terminologije in pravi: »Hendikep je kulturna travma, ki se prenaša z govorico.« Čačinovič-Vogrinič (2008) poudarja pomen uporabe jezika in navaja: »Tudi mi potrebujemo besedo, ki presega razlikovanje med »nami« in »njimi«, pojem, ki zajame posebnost sodelovanja v socialnem delu.« Organizacija YHD (Fajdiga in Živkovič, 2013) v *Manifestu Neodvisnega življenja* izpostavlja, da se skuša hendikepiranim posameznikom odvzeti pravica kreiranja lastnih odločitev prek ideologije znanstvenih klasifikacij, ki temeljijo na medicinskem diskurzu.

■ Spodbujanje vključevanja oseb s posebnimi potrebami v običajne športne sredine

Vključevanje športnikov z raznolikimi sposobnostmi v običajne športne sredine na vseh nivojih, tako rekreativnih kot vrhunskih, laičnih in profesionalnih, v vseh starostnih obdobjih in v vseh športnih panogah je eden od temeljnih nacionalnih in evropskih interesov. Enakopravno vključevanje vseh ljudi v športne dejavnosti je z vidika državnih in mednarodnih usmeritev zapisano v dokumentih, kot so Nacionalni program športa v RS 2014-2023, Akcijski program za invalide 2014-2021, Bela knjiga o športu, Strategija EU o invalidnosti 2010-

Judo borba s prilagojenimi pravili inkluzivnega juda z začetnim položajem kleče.
Foto: arhiv Judo kluba Sokol

2020, Konvencija o pravicah invalidov in drugih.

Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji od 2014 do 2023 leta (v nadaljevanju NPŠ) deli programe na štiri področja, in sicer: šport v vzgojno-izobraževalnem sistemu, prostočasna športna vzgoja in občutidske športne dejavnosti, tekmovalni šport ter **šport oseb z drugačnimi zmognostmi**. Končni cilj vseh področij je šport za vse, ki se izvaja na nivoju športne rekreacije, pri čemer je potrebno poudariti, da pri tem pomemben del ljudi vadi zunaj športnih organizacij. »Posamezne oblike športa imajo različne cilje in so programsko prilagojene različnim skupinam ljudi, njihovim zmognostim (znanju, sposobnostim, lastnostim in motivaciji) in njihovi starosti. Športni programi, kot najbolj viden del športa, predstavljajo praviloma strokovno organizirano in vodeno športno vadbo« (NPŠ RS, 2014, str. 13).

Šport oseb z drugačnimi zmognostmi se v NPŠ nadalje deli na: športno vzgojo otrok s posebnimi potrebami, športna vzgoja invalidov, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport invalidov, športna vzgoja mladine

s posebnimi potrebami, kakovostni šport invalidov in vrhunski šport invalidov.

V dokumentu Komisije evropskih skupnosti (v nadaljevanju Komisija) z naslovom *Bela knjiga v športu* (2012) je na treh mestih opredeljena zaščita invalidov in opredeljuje, da šport vključuje vse državljane ne glede na spol, raso, starost, invalidnost, vero ali prepričanje, spolno usmerjenost in socialni ali ekonomski položaj. Poudarja, da šport pomembno prispeva h gospodarski in socialni povezanosti ter bolj integriranim družbam. Vsi državljani morajo imeti možnosti za šport. Zato je treba opredeliti specifične potrebe in položaj slabše zastopanih skupin, upoštevati pa je treba poseben vpliv, ki ga ima lahko šport na mlade, invalide in osebe iz socialno šibkejših okolij. Komisija spodbuja države članice in športne organizacije k prilagoditvi športnih infrastruktur na tak način, da bodo upoštevale potrebe invalidov. Za namene sprejema invalidov se bo spodbujalo usposabljanje trenerjev, prostovoljcev ter osebja klubov in organizacij. V okviru posvetovanj z zainteresiranimi stranmi si bo Komisija še posebej prizadevala za ohranitev dialoga s predstavniki športnikov invalidov.

■ Šport za vse, integracija in inkluzija

Slogan »šport za vse« že najmanj dve desetletji uspešno združuje ljudi. (Doupona Topič in Petrovič, 2007). Eden od temeljnih konceptov enakovrednega vključevanja je koncept perspektive moči (Saleebey, 1997). Flaker (2017) poudarja, da krepitev moči ni psihološka vaja, psihični *body building*, ampak je posredovanje moči, ki nam jo je podelila družba in porajanje moči s skupnostno akcijo.

Raziskave na področju enakovrednega vključevanja športnikov z raznolikimi sposobnostmi v različne športne panoge so kljub temu maloštevilne (Sambolec, 2012). Potrebno je zagotoviti večji obseg popisa njihovih izkušenj, pozitivnih in negativnih, fizičnih, strukturnih in socialnih, da bi lažje zagotavljali ustrezne pogoje (Kiuppis, 2016).

Inkluzija v športu pomeni šport oseb z različnimi zmožnostmi. Temelji na enakih možnostih za vse športnike. Glavni cilji Nacionalnega programa športa v Republiki Sloveniji (2014) na področju vključevanja otrok in mladine s posebnimi potrebami in invalidov so: izboljšati povezave med šolami, športnimi in drugimi društvi, ki izvajajo programe za otroke in mladino s posebnimi potrebami, izboljšati povezave med športnimi društvi in dobrodelnimi društvi, ki izvajajo programe za invalide, vzpostaviti šport invalidov na lokalni ravni, povečati število športno dejavnih invalidov, vključenih v športne programe na področju športne rekreacije in tekmovalnega športa za 200 %.

Obstaja veliko načinov za vključevanje invalidov v šport. Včasih invalidi želijo sodelovati v aktivnostih z drugimi invalidi in včasih se lahko odločijo za sodelovanje pri dejavnostih z neinvalidi. Kako se invalidi udeležujejo aktivnosti, je odvisno od njihove lastne motivacije, vrste dejavnosti, njihove sposobnosti in ravni pripravljenosti ter kako se dejavnost lahko spremeni in prilagodi (Kerr in Stafford, 2005).

Za popolno inkluzijo je potrebno ustvarjanje okolij, kjer vsi akterji (posamezniki, družine, državni sistemi, politika) delujejo v smeri enakovrednega vključevanja. Rutar (2010) navaja, da: »inkluzija ne more biti državno vključevanje ljudi s posebnimi potrebami v družbeno življenje, saj so ljudje s posebnimi potrebami v družbeno življenje vselej že vključeni, ker ne živijo v praznem prostoru

Judoisti po tekmovalju na Državnem turnirju Specialne olimpijade Slovenije 10. 2. 2018.
Foto: arhiv Judo kluba Sokol

in nadaljuje, da so ljudje s posebnimi potrebami inteligentni in zmožni za razmišljanje, kar predvsem pomeni, da vselej lahko poskrbijo zase in si znotraj katerega koli družbenega polja izborijo svoj prostor in svoj čas. Nadaljuje, da inkluzija prav zaradi tega ne more biti beseda, povezana z delom in življenjem le nekaterih ljudi. Zaradi inkluzije se družbena polja spreminjajo v velikanske učilnice demokracije in boljšega življenja. Inkluzije se je treba učiti, zadeva pa vse ljudi, saj temelji na idejah enakosti, solidarnosti in skupnega življenja. Inkluzija je zgodba o človekovih zmožnostih za razmišljanje in emancipacijo. Inkluzija temelji na ideji, da lahko vsak človek zaupa drugemu človeku in mu prizna zapisane zmožnosti« (str. 168).

Kljub izjemnim sposobnostim in opisanim kapacitetam ljudi s posebnimi potrebami za zmožnost sobivanja menimo, da je potrebno inkluzivno družbo na novo zgraditi.

Zgodovinski pregled obravnave ljudi z raznolikimi sposobnostmi nam kaže, da smo jih ločevali, zapirali za štiri stene gradov in odmaknjenih, osamljenih krajev, daleč od pogledov.

Šuc, Bukovec in Karpljuk (2017) navajajo, da se mora sodelovanje med različnimi strokovnjaki na področju oseb s posebnimi potrebami okrepiti, če želimo, da bomo inkluzijo lahko v celoti implementirali, kar pa bo zahtevalo pomembne organizacijske, kulturne in tudi osebne preobrazbe.

■ Teoretiki na področju inkluzije

Pomemben teoretik na področju inkluzije je bil ruski razvojni psiholog Lev Semjonovič Vygotski (1896-1934). Poudarjal je pomen odraslega v razvoju otroka (vpliv okolja). V

Grafični prikaz ekskluzije, integracije in inkluzije (Mihorko idr., 2014).

nasprotju z danes pogostim zavračanjem pomena učiteljev za spoznavni razvoj otrok je kot eden od utemeljiteljev socialnega konstruktivizma trdil, da je razvoj intelektualnih sposobnosti v veliki meri odvisen od vodstva, usmerjanja in razlage učiteljice, učitelja. Po njegovem tako višji miselni procesi najprej potekajo kot socialna interakcija, šele nato se internalizirajo kot miselni procesi posameznika. Osnovno načelo vključevanja je, da otrokom s posebnimi potrebami nudimo enake možnosti za polno sodelovanje v vsakdanjem življenju in v rednih izobraževalnih učilnicah z otroki, ki nimajo posebnih potreb. S praktičnega vidika lahko vključevanje izboljša kakovost izobraževanja in družabnega življenja otrok s posebnimi potrebami (Kobal Grum, 2012).

Danes priznani sodobni zagovorniki teorij inkluzije se omenjajo Melvin Ainscow, Roger Slee in Brahm Norwich. Prva dva se zavzemata za inkluzivno edukacijo na širšem polju družbene pravičnosti, slednji pa ostaja v iskanju učinkovitih rešitev ob nezmožnostih in težavah oseb s posebnimi potrebami (Šušterič, 2016).

■ Inkluzivni judo v luči etike borilnih športov

Etika borilnih športov temelji na vrednotah, kot so spoštovanje, poštenje, zaupanje, red, disciplina, vzajemnost, skromnost, potrpežljivost in od vadečega zahteva umirjenost, osredotočenost in vztrajnost. »Etična načela juda so pravila lepega obnašanja, ki temeljijo na medsebojnem spoštovanju in sodelovanju, s tem pa krepijo medčloveške odnose in človeške vrednote« (Stavrev, 2014, v Čuš, 2004). Načela v judu, kot so »popusti, da bi zmagal«, vzajemna pomoč in uporaba najmanjše moči za največji učinek niso vtkana le v sam trening, temveč gre za življenjske nauke, ki jih judoisti uresničujejo na vseh področjih tako v formalnih (študij, delo) kot v neformalnih (družina, prijatelji, ipd.) aktivnostih (Murata, 2005).

Začetki inkluzije v judu segajo v petdeseta leta prejšnjega stoletja, ko je v Angliji začela trenirati skupina slepih judoistov. Kasneje se je inkluzivni judo razširil tudi v druge evropske države, in sicer v Francijo, Nizozemsko, Nemčijo in druge.

V Sloveniji so leta 1994 v Kopru in Portorožu začeli trenirati judoisti z motnjami v duševnem razvoju (Meško, Marošek in Očko, 2007). Leta 2004 je bil v okviru mednarodnega tekmovanja inkluzivnega juda

Borba inkluzivnega juda stoji, s prilagojenimi pravili.
Foto: arhiv Judo kluba Sokol

v Sloveniji organiziran seminar na temo inkluzivnega juda. Nekateri sodniki so takrat opravili licenco za sodnika inkluzivnega juda. V okviru Judo zveze Slovenije že več kot deset let obstaja štiri članska Komisija za inkluzivni judo, ki skrbi za strokovni razvoj panoge. Judo zveza Slovenije je v letu 2017 izvedla prvo državno prvenstvo v inkluzivnem judu in je enakovredno potrdila sistem točkovanja. To uradno priznanje odpira vrata v uradne tekmovalne sisteme in financiranje na višjem nivoju kot je Olimpijski komite Slovenije – Zveza športnih zvez in Zveza za šport invalidov Slovenije – Paraolimpijski komite. Uveljavljanje koncepta »juda za vse«, ki vključuje judo navdušence z raznolikimi sposobnostmi, omogoča vadbo in tekmovanje vsem judoistom, ki to želijo; tako tistim, ki imajo določene bolezni, kot tistim, ki imajo določena psiho-fizična

stanja, zaradi katerih je potrebno vadbo juda prilagoditi.

Skozi pregled zgodovine športa invalidov je opaziti, da sta vrsta in stopnja invalidnosti tisti, ki omogočata ali zapirata pot določenim športnim panogam in psiho-fizičnim stanjem posameznika. Paraolimpijski športi denimo večinoma vključujejo telesno ovirane športnike. Specialna olimpijada vključuje športnike z motnjo v duševnem razvoju, pri čemer loči štiri stopnje (lažja, zmerna, težja in težka) in v svoje programe vključuje vse razen športnike z lažjo motnjo. Določeni športniki z raznolikimi sposobnostmi tako ne spadajo v nobeno kategorijo. Tu se lahko znajdejo športniki po poškodbi glave, športniki s težavami v duševnem zdravju in drugi z določenimi boleznimi in stanji, kot je na primer paraliza.

V judu je uradni tekmovalni sistem urejen le za slepe judoiste, saj je judo za slepe paraolimpijski šport. Oktobra 2017 je v Nemčiji v okviru paraolimpijskega združenja potekalo prvo svetovno prvenstvo za judoiste z intelektualno oviranostjo, ki so sposobni trenirati v običajnih skupinah brez prilagoditev. V slovenskem judu se skozi zgodovino potrjuje, da je judo izreden šport, ki lahko omogoča varno in zdravo vadbo prav vsem.

Pomembno okolje za športnike z motnjo v duševnem razvoju predstavlja tudi Specialna olimpijada, ki ima svoje začetke v šestdesetih letih prejšnjega stoletja, ko je američanka Eunice Kennedy Shriver začela s prvimi tabori. Julija leta 1968 so se tako odvile prve Mednarodne igre Specialne Olimpijade v Chicagu (Illinois, ZDA). Judo tedaj še niso šteli za primerno športno disciplino »za ljudi z motnjami v duševnem razvoju, ker lahko ogrozi njihovo varnost in zdravje« (Vute, 1999, str. 143).

Primerno športno okolje in socialna klima s kvalitetnimi medsebojnimi odnosi, je za vsakega športnika pomemben vidik lastnega športnega razvoja. »Socialna klima je objektivna lastnost skupine, ki se odraža v zavesti vsakega člana skupine, ki vzdušje na njemu lasten način doživlja in prejema« (Maks Tušak, 1997). Običajne športne sredine zato prispevajo k občutku sprejetosti in enakopravnosti vseh športnikov ne glede na psihofizične sposobnosti posameznika. Tako delujemo enakopravno in omogočamo športno aktivnost vsem. *Slogan »šport za vse« zajema vse tiste posameznike, družine in interesne skupine, ki zadovoljujejo svoje potrebe in interese na različnih kakovostnih ravneh v šolah, društvih in za šport specializiranih podjetjih.* Šport v prihodnosti predstavlja izziv človeštvu, da ohranja dostojanstvo vsakega človeka kot zagotovilo možnega dostojanstva vseh (Doupona Topič in Petrovič, 2007).

■ Raziskave na področju inkluzije v športu

Ugotavljamo, da triindvajsetletna zgodovina slovenskega inkluzivnega juda prinaša izkušnje in znanja v praksi, primanjkuje pa strokovne literature, zapisov, testiranj in meritev. Na področju meritev in testiranj v inkluzivnem judu v Sloveniji smo našli štiri raziskave: Osem gibalnih testov (Masleša, 2013), Vaje za ravnotežje (Tatalovič, 2014), Specialni judo fitness test (Šimenko, 2015)

ter Merjenje stiska pesti (Pečnikar, Karpljuk in Šimenko, 2016). »Izdelava testov je izjemno pomembna, tako zaradi ugotavljanja gibalnih značilnosti posameznikov z motnjo v duševnem razvoju, ki se ukvarjajo z borilnimi športi, kakor tudi z vidika testiranja in grupiranja, ki bi se lahko izvajala tudi v klubih in ne več samo neposredno pred samimi tekmovanji. Tovrstna organizacija omogoča pomemben časovni prihranek za organizatorja ter energijski, pozornostni in motivacijski prihranek za vadeče« (Masleša, 2013, str. 117).

Izvedena je bila zanimiva raziskava na področju socialne vključenosti invalidov v boks in kapoeiru s primerjalno etnografsko večplastno metodo osredotočenosti (Meziani, 2016), ki zaključuje, da socialno vprašanje ni le vprašanje uvajanja novih norm, temveč še več, je ideal vključujoče družbe, ki predlaga novo vrsto procesa socializacije brez socialnih ovir. Vendar pa ima izvajanje načela vključevanja različne posledice.

Način ustreznega vključevanja oseb s posebnimi potrebami iščejo tudi specializirane ustanove. Tako je bila opravljena raziskava znotraj večletnega festivala Igraj se z mano, ki ga organizira Center Janeza Levca, vzgojno-izobraževalna ustanova, namenjena vzgoji in izobraževanju ter usposabljanju otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, predvsem učencev z motnjami v duševnem razvoju in avtizmom. Vprašalniki so bili namenjeni mentorjem in prostovoljcem, ki so sodelovali na festivalu. Na podlagi prikazanih ugotovitev lahko sklepamo, da ideja o vključitvi v obstoječi sistem izobraževanja lahko uresniči tudi posebna izobraževalna ustanova, kar prispeva svoj delež k ustvarjanju bolj vključujoče skupnosti (Jeznik, Mažgon in Skubic Ermenc, 2017).

■ Zaključek

Soočamo se s skupnim izborom športov, v katere se lahko vključijo športniki z raznolikimi sposobnostmi. Za ustrezno stopnjo vključenosti vseh športnikov je potrebno sodelovanje mnogih akterjev, kot so: politika, nacionalni resorji, lokalne skupnosti, družine in posamezniki. Z dokumentiranjem neenakosti ne želimo prispevati h kontroliranju in upravljanju športnikov z raznolikimi sposobnostmi, temveč nasprotno, prepričani smo, da se je mogoče boriti proti revščini in socialni izključenosti ter da se je mogoče izogniti nevzdržnim neenakostim, če za to obstaja politična volja (Abrahamson, 1997). Podatkov o dejan-

skem številu vključenih športnikov z raznolikimi sposobnostmi ni. Po podatkih SURS (2014) nimamo niti podatkov o številu oseb z oviranostjo v Sloveniji. Je pa to število ocenjeno na od 160.000 do 170.000 oseb (delovnih invalidov, otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, vojaških in vojnih invalidov ter zmerno, težje in težko duševno in najtežje telesno prizadetih oseb).

Enega od pomembnih družbenih pod-sistemov predstavljajo invalidi, saj predstavljajo skoraj 15 % svetovne populacije. Tako kot vsi ostali se morajo tudi oni vse bolj boriti za svoje pravice in zmeraj znova iskati optimalne rešitve za enakopraven razvoj. Pri tem jim je vsekakor v veliko oporo leta 2006 sprejeta Konvencija o pravicah invalidov, ki v svojem 30. členu ureja tudi pravico do sodelovanja v kulturnem življenju, rekreaciji, prostočasnih dejavnostih in športu« (Mihorko idr., 2014).

Raziskave na področju inkluzije v športu so maloštevilne, zato lahko predvidevamo, da enake možnosti v športu niso zagotovljene, še posebej ne za manjšine, med katere sodijo tudi športniki s posebnimi potrebami. V praksi je kljub evropskim ter nacionalnim načrtom in zakonski ureditvi enakopravnost mnogokrat onemogočena. Vrata športnih in dobrodelnih organizacij so glede na priporočila in smernice NPŠ in priporočil Evropske unije sicer odprta, a realnih športnih programov je malo. Slednje dokazuje dejstvo, da je na Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije (v nadaljevanju MIZŠ) na področju športa invalidov trenutno veljaven le en program usposabljanj strokovnih delavcev v športu od uveljavitve novega Zakona o športu (ZŠpo-1, Uradni list RS št. 29/17). Nosilec programa je Zveza za šport invalidov Slovenije - Paraolimpijski komite in je veljaven za obdobje od 21. 2. 2017 do 23. 6. 2019.

Koželj (2014) meni, da nimamo načrtne vzgoje mladih športnikov invalidov, kot imajo to v drugih državah, nimamo mreže centrov za šport invalidov in nimamo ustrezno usposobljenih trenerjev, niti programov za usposabljanje trenerjev športnikov s posebnimi potrebami. V inkluzivnih športih v Sloveniji bi bilo zato potrebno za nadaljnji razvoj stroke organizirati usposabljanja za vaditelje, trenerje, inštruktorje, prostovoljce in druge, ki delujejo na področju inkluzivnega športa, akumulirati bogate prakse inkluzivnih športov v Sloveniji, pridobiti podatke o tem, koliko športnikov imamo trenutno v Sloveniji v inkluzivnih

programih, kje trenirajo, kako trenirajo, kdo so njihovi trenerji, kakšna so njihova psiho-fizična stanja in bolezn, transparentno pove-zati uradne tekmovne sisteme, redno izvajati testiranja in meritve športnikov ter poenostaviti in poenotiti vključevanje športnikov s posebnimi potrebami v špor-tne klube in društva.

Prispevek zaključujemo s širšim pogledom na družbo in njeno ureditev, kjer vidimo možnosti za inkluzijo v največji možni me-ri. Kritiki revitalizacije socializma (Kovačič v Honneth, 2016) opozarjajo, da je pri uvelja-vljanju inkluzije potrebno upoštevati današnje stanje družbe, ki je vajena udobnosti kapitalizma. V iskanju vrednot inkluzije, kot so pravičnost, enakost in solidarnost, se nekateri nagibajo k novi konceptualizaciji socializma, ki ne bi postavljala mejnikov le na področju ekonomije in gospodarstva, ampak tudi družbe in politike.

Literatura

1. Abrahamson, P. (1997). Combating poverty and social exclusion in Europe. V W. Beck, L. van der Maesen, A. Walker (ur.), *The Social Quality of Europe* (str. 127-155). Hague: Kluwer Law International.
2. *Bela knjiga: Bela knjiga o športu* (2007). Bruselj: Komisija evropskih skupnosti.
3. Brandon, D. (1990). *Pet principov normalizacije*. Ljubljana: VŠSD.
4. Čačinovič Vogrinčič, G. (2008). *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno de-lo.
5. Čuš, V. (2004). *Judo: Popusti, da zmagaš*. Slo-venska Bistrica: Judo zveza Slovenije.
6. Doupona Topič, M. in Petrovič, K. (2007), *Šport in družba: Sociološki vidiki*. Ljubljana: Fa-kulteta za šport.
7. Diverse Abilities (2018). Pridobljeno s <https://diverseabilities.org.uk/>.
8. Fajdiga, G. in Živković, L. (ur.). (2013). *Danes, tukaj, na tem mestu razglajamo manifest ne-odvisnega življenja*. Ljubljana: YHD, Društvo za teorijo in kulturo hendikepa.
9. Flaker, V. (2017). Deinstitutionalizacija kot stroj. V G. Meško in D. Zorc Maver (ur.), *Za člo-veka gre* (str. 145-168). Ljubljana: Pedagoška fakulteta: Fakulteta za varnostne vede.
10. Honneth, A. (2016). Spremnna beseda: Gora-zd Kovačič: Honnethova liberalna prenova socializma. V Z. Kobe (ur.), *Ideja socializma: poskus aktualizacije* (str. 129-149). Ljubljana: Krtina.
11. Jeznik, K., Mažgon, J. in Skubic Ermenc, K. (2017). The contribution of a special educa-tional Institution to a more inclusive socie-ty. *Zbornik Instituta za pedagoška istraživa-nja*, 49(1), 117-138. Pridobljeno s <https://doi.org/10.2298/ZIP1701117J>.
12. Kerr, A. and Stafford, I. (2005). *How to coach disabled people in Sport*. The national Coa-ching Foundation.
13. KidsMatter (2017). Pridobljeno s childhood/about-social-development/about-mental-health-and-wellbeing-children-additional-needs.
14. Kiuppis, F. (2016). *Inclusion in Sport: Disability and Participation*. Pridobljeno s <https://doi.org/10.1080/17430437.2016.1225882>.
15. Kobal Grum, D. (2012). Concept of inclusion on the section of Vygotskian socio-cultural theory and neuropsychology. *Šolsko polje*, 23 (1-2), 111-272.
16. Koželj, A. (2014). *Organiziranost vrhunškega športa invalidov v Republiki Sloveniji* (Magistr-sko delo). Ekonomska fakulteta, Ljubljana.
17. Meziani, M. (2016). Social participation of peo-ple with disabilities in boxing and capoe-ira: a comparative ethnographic multi-sited focus, *Sport in Society*. Pridobljeno s <https://doi.org/10.1080/17430437.2016.1225889>.
18. Masleša, S. (2013). *Učinek osemtedenskega eksperimentalnega programa vadbe na tele-sne značilnosti, gibalne sposobnosti ter znanje izbranih elementov borilnih športov pri osebah z motnjo v duševnem razvoju* (Doktorska di-sertacija). Fakulteta za Šport, Ljubljana.
19. Meško, G., Marošek, B. in Očko, F. (ur.). (2007). *55 let organizirane vadbe juda v Sloveniji*. Slo-venska Bistrica: Judo zveza Slovenije.
20. Mihorko, B., Štrumbelj, B., Čander, J. in Ci-merman Sitar, M. (2014). Smernice za šport in rekreacijo invalidov. Maribor: Društvo vojnih invalidov.
21. Murata, N. (2005), *Mind over muscle: Writings from the founder of judo Jigoro Kano*, Tokyo: Kodansha International Ltd.
22. Nacionalni program športa v Republiki Slo-veniji 2014-2023 (2014). Pridobljeno s <https://www.ljubljana.si/assets/Uploads/nacional-ni-program-sporta-RS-2014-2023.pdf>.
23. Pečnikar, V., Karpljuk, D. in Šimenko, J. (2016). Measuring hand grip strength of G-judo-kas. V M. Doupona Topič (ur.), *Youth Sport: Abstract book of the 8th Conference for youth in Ljubljana*, 9-10 December 2016 (str. 40). Ljubljana: University of Ljubljana, Faculty of Sport. Pridobljeno s <https://www.fsp.uni-lj.si/en/research/events/introduction/2016041214592983>.
24. Rutar, D., Drobne, J., Patafta, T., Levec, A., Je-raša, M., Korene, I. in Praznik, I. (2010). *Inkluzi-ja in inkluzivnost: Model nudenja pomoči učiteljem pri delu z dijaki s posebnimi potrebami, ki so integrirani v redne oddelke*. D. Rutar (ur.), Center RS za poklicno izobraževanje.
25. Saleebey, D. (1997), *The Strenght Perspective in social Work Practice*. New York: Longman.
26. Sambolec, L. (2012). *Vključevanje otrok s po-sebnimi potrebami v dodatne športne dejav-nosti* (Diplomsko delo). Fakulteta za šport, Ljubljana.
27. Stavrev, V., Videmšek, M. in Karpljuk, D. (2014). Prvi koraki v judo vrtcu. *Šport: Revija za teo-retična in praktična vprašanja športa*, 62 (1-2), 109-114.
28. SURS (2014), pridobljeno s <http://www.stat.si/StatWeb/News/Index/4916> dne 30. 1. 2018.
29. Šimenko, J. (2015). Specialni judo fitnes test. *Šport: Revija Za Teoretična in Praktična Vpraša-nja Športa*, 63 (1-2), 42-46.
30. Šuc, L., Bukovec, B. in Karpljuk, D. (2017). The role of inter-professional collaboration in de-veloping inclusive education. *International journal of inclusive education*, 21 (9), 938-955.
31. Šušterič, N. (2016). *Koncepti inkluzivne eduka-cije v teoriji in praksi* (Diplomsko delo). Peda-goška fakulteta, Ljubljana.
32. Tatalovič, A. (2014). *Ravnotežje pri izbrani sku-pini judoistov z motnjami v duševnem razvoju* (Diplomsko delo). Pedagoška fakulteta, Lju-bljana.
33. Tušak, M. [Maks]. (1997). *Psihologija športa*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fa-kultete.
34. Veljavni programi usposabljanj strokovnih delavcev v športu od uveljavitve novega Za-kona o športu (ZŠpo-1, Uradni list št. 29/17) dne 24. 6. 2017 dalje. Pridobljeno s http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/sport/pdf/2462017_velj_prog.pdf.
35. Vute, R. (1999). *Izziv drugačnosti v športu*. Lju-bljana: Debora.
36. Zaviršek, D. (2000). *Hendikep kot kulturna travma*. Ljubljana: /*cf.

Viktorija Pečnikar Oblak, univ.dipl.soc.del.
Študentka doktorskega študija FŠ
Judo klub Sokol Ljubljana
viktorija.pecnikar.oblak@gmail.comi